PEDAGOGIK TA'LIM KLASTERIDA TALABALARNING DIDAKTIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Shabbazova Nodira Xamzayevna

Termiz davlat pedagogika instituti mustaqil tadqiqotchisi

DOI: ***https://doi.org/10.5281/zenodo.24134413***

Annotatsiya: *Mazkur maqolada pedagogik ta'lim klasteri sharoitida talabalarning didaktik ijodkorligini rivojlantirishga ta'sir etuvchi tashkiliy-pedagogik omillar nazariy-metodologik jihatdan tahlil qilinadi. Oliy ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari va metodik markazlarning integratsion hamkorligi orqali bo'lajak pedagoglarning kasbiy-ijodiy kompetensiyalarini takomillashtirish imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, ijodiy ta'lim muhiti, individual yondashuv, amaliy faoliyat, mentorlik va refleksiv baholashning o'zaro aloqadorligi asosida didaktik ijodkorlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik shart-sharoitlar tizimi taklif etiladi.*

Kalit so'zlar: *pedagogik ta'lim klasteri, didaktik ijodkorlik, tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar, kasbiy kompetensiya, innovatsion ta'lim, integratsion hamkorlik, mentorlik, ijodiy faoliyat, refleksiya.*

KIRISH

Zamonaviy pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish masalasi ularning nazariy bilimlarini kengaytirish bilangina cheklanmaydi. Bugungi ta'lim amaliyoti pedagogdan o'quv jarayonini mustaqil loyihalashtirish, o'quvchilarning individual xususiyatlariga mos didaktik vositalarni ishlab chiqish, muammoli pedagogik vaziyatlarni ijodiy hal etish hamda o'z faoliyati natijalarini tanqidiy baholash kompetensiyalariga ega bo'lishni talab etadi.

Mazkur vazifalarni amalga oshirishda pedagogik ta'lim klasteri alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki klaster yondashuvi oliy ta'lim muassasalari, umumta'lim maktablari, metodik markazlar va boshqa manfaatdor subyektlarning ilmiy, tashkiliy hamda pedagogik imkoniyatlarini umumiy maqsad atrofida birlashtirishni nazarda tutadi.

Shu nuqtayi nazardan, talabalarning didaktik ijodkorligini rivojlantirish uchun faqat auditoriya mashg‘ulotlarining mazmunini yangilash yetarli emas. Bunda nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog‘lovchi, ijodiy tashabbusni rag‘batlantiruvchi va mustaqil metodik faoliyatga yo‘naltiruvchi pedagogik shart-sharoitlar majmuasini shakllantirish zarurati yuzaga keladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Didaktik ijodkorlikni rivojlantirishning nazariy asoslarini aniqlashda kreativ tafakkur, kasbiy faoliyat, ijtimoiy hamkorlik va tajribaviy o‘qitishga oid ilmiy konsepsiyalar muhim metodologik ahamiyatga ega.

E.P. Torrance tomonidan ishlab chiqilgan kreativ tafakkur konsepsiyasida ijodiy fikrlashning ravonligi, moslashuvchanligi, originalligi va ishlab chiqilganlik darajasi asosiy ko‘rsatkichlar qatorida talqin etiladi [1]. Mazkur yondashuv bo‘lajak pedagoglarning muammoli ta'lim vaziyatlariga turli yechimlar taklif etishi, o‘ziga xos didaktik topshiriqlar yaratishi va mavjud pedagogik usullarni yangicha sharoitlarga moslashtirish qobiliyatlarini o‘rganishda nazariy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

T.M. Amabile kreativlikning komponentli nazariyasida ijodiy faoliyatni sohaviy bilimlar, kreativ fikrlash jarayonlari va motivatsiya bilan bog‘liq holda izohlaydi [2]. Ushbu yondashuvga ko‘ra, didaktik ijodkorlikni rivojlantirishda talabalarning bilim va ko‘nikmalari bilan birga, ijodiy tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlovchi pedagogik muhit ham muhimdir.

L.S. Vigotskiyning ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasi esa yangi bilim va ko‘nikmalarni egallashda ijtimoiy o‘zaro ta'sir hamda pedagogik yordamning

ahamiyatini ochib beradi [3]. Mazkur konsepsiya pedagogik ta'lim klasterida talabalar, tajribali o'qituvchilar va metodistlarning hamkorlikdagi faoliyatini rivojlantirishga nazariy asos yaratadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada nazariy tahlil, qiyoslash, tizimlashtirish, pedagogik modellashtirish va ilmiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy yo'nalishi pedagogik ta'lim klasteri sharoitida didaktik ijodkorlikni rivojlantirish uchun zarur tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash hamda ularning funksional mazmunini asoslashdan iborat.

Metodologik jihatdan didaktik ijodkorlik talabaning pedagogik vaziyatlarga mos original metodik yechimlarni ishlab chiqishi, mavjud didaktik resurslarni qayta loyihalashtirishi va faoliyat natijalarini refleksiv tahlil qilishi bilan tavsiflanadigan integrativ kasbiy kompetensiya sifatida talqin etildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nazariy tahlil asosida pedagogik ta'lim klasterida talabalarning didaktik ijodkorligini rivojlantirish uchun quyidagi tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlarni ajratish taklif etiladi.

Birinchi shart — ta'lim subyektlarining maqsadli hamkorligini tashkil etish. Oliy ta'lim muassasalari, maktablar va metodik markazlarning faoliyati umumiy kasbiy tayyorgarlik maqsadlari asosida muvofiqlashtirilishi lozim. Bunda talabalar tomonidan ishlab chiqiladigan didaktik mahsulotlarning mazmuni, ularga qo'yiladigan talablar va natijalarni baholash mezonlari hamkor tashkilotlar tomonidan kelishilgan holda belgilanadi.

Ikkinchi shart — ijodiy rivojlantiruvchi ta'lim muhitini shakllantirish. Talabalarga mustaqil pedagogik g'oyalarni ilgari surish, muqobil metodlarni sinab ko'rish va individual ijodiy salohiyatini namoyon etish imkoniyatini yaratish zarur. Ushbu muhitda muammoli topshiriqlar, didaktik loyihalar, interfaol metodlar va pedagogik modellashtirish faoliyatidan maqsadli foydalanish muhim hisoblanadi.

Uchinchi shart — nazariy va amaliy tayyorgarlik integratsiyasini ta'minlash. Talabalarning auditoriyada egallagan nazariy bilimlari pedagogik amaliyot davrida muayyan o‘quv vaziyatlarini hal etishga yo‘naltirilishi kerak. Jumladan, o‘quv materiallarini qayta ishlab chiqish, individual topshiriqlar yaratish, interfaol mashg‘ulotlarni loyihalashtirish va ularni amaliy sharoitda sinovdan o‘tkazish nazariy bilimlarning funksional ahamiyatini oshirishga xizmat qiladi.

To‘rtinchi shart — mentorlik va pedagogik qo‘llab-quvvatlashni rivojlantirish. Talabalarning didaktik ijodkorligi tajribali pedagoglarning metodik maslahatlari, hamkorlikdagi tahlil va konstruktiv qayta aloqa asosida rivojlantirilishi mumkin. Bunda mentor faqat tayyor ko‘rsatmalar beruvchi mutaxassis emas, balki talabaning mustaqil pedagogik qaror qabul qilishiga ko‘maklashuvchi maslahatchi sifatida ishtirok etadi.

Beshinchi shart — raqamli didaktik resurslardan ijodiy foydalanish. Raqamli ta'lim muhiti talabalarga interfaol taqdimotlar, elektron topshiriqlar, vizual modellar va boshqa didaktik mahsulotlarni mustaqil yaratish imkonini beradi. Biroq raqamli vositalardan foydalanishning natijadorligi yaratilgan mahsulotning texnik murakkabligi bilan emas, balki uning pedagogik maqsadga muvofiqligi, ilmiy asoslanganligi va amaliy qo‘llanish imkoniyati bilan baholanishi zarur.

Oltinchi shart — refleksiv baholash tizimini joriy etish. Talabalarning didaktik faoliyatini takomillashtirish uchun o‘z-o‘zini baholash, ijodiy portfolio, kuzatuv varaqalari va mentorlik suhbatlaridan muntazam foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda talaba ishlab chiqqan didaktik yechimning afzalliklari, cheklovlari va takomillashtirish imkoniyatlarini mustaqil aniqlashga yo‘naltiriladi.

Taklif etilgan shart-sharoitlar o‘zaro bog‘liq tizim sifatida qaraladi. Ularning har biri didaktik ijodkorlikning muayyan jihatini qo‘llab-quvvatlasa, kompleks qo‘llanilishi talabalarning kasbiy-ijodiy faoliyatini izchil tashkil etish uchun metodologik asos yaratadi.

MUHOKAMA

Pedagogik ta'lim klasteri sharoitida didaktik ijodkorlikni rivojlantirishga oid tashkiliy shart-sharoitlarni o'rganishda hamkorlikning tashqi shakli bilan uning pedagogik mazmunini farqlash zarur.

Universitet va maktab o'rtasida hamkorlik shartnomasining mavjudligi yoki pedagogik amaliyotning tashkil etilishi talabalarda ijodiy kompetensiyalarning avtomatik rivojlanishini anglatmaydi. Buning uchun hamkorlik faoliyati aniq didaktik vazifalar, individual ijodiy topshiriqlar va natijalarni baholash mexanizmlari bilan mazmunan ta'minlanishi lozim.

D.A. Kolbning tajribaviy o'qitish konsepsiyasida amaliy tajriba, refleksiv kuzatuv, nazariy umumlashtirish va faol sinov o'zaro bog'liq jarayonlar sifatida talqin etiladi [4]. Shu jihatdan pedagogik ta'lim klasterida talabalar tomonidan didaktik ishlanmalar yaratish, ularni amaliyotda qo'llash va natijalarni qayta tahlil qilish mazkur nazariya bilan metodologik uyg'unlikka ega.

XULOSA

Pedagogik ta'lim klasterida talabalarning didaktik ijodkorligini rivojlantirish o'quv jarayonining tashkiliy, metodik va psixologik imkoniyatlarini kompleks muvofiqlashtirishni talab etadi.

Nazariy tahlil asosida maqsadli integratsion hamkorlik, ijodiy ta'lim muhiti, nazariya va amaliyot uyg'unligi, mentorlik, raqamli didaktik resurslardan foydalanish hamda refleksiv baholash asosiy tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar sifatida ajratildi.

Mazkur shart-sharoitlarni izchil amalga oshirish bo'lajak pedagoglarning mustaqil didaktik loyihalash, pedagogik muammolarga ijodiy yechim topish va kasbiy faoliyatini takomillashtirish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilishi mumkin. Taklif etilgan tizim samaradorligini baholash esa keyingi empirik tadqiqotlarning vazifasi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Torrance E.P. *Torrance Tests of Creative Thinking: Norms-Technical Manual*. – Lexington, MA: Personnel Press, 1974.

2. Amabile T.M. *Creativity in Context*. – Boulder, CO: Westview Press, 1996.

3. Vygotsky L.S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.

4. Kolb D.A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984.